

Przemówienie Artura Zygielbauma z okazji ceremonii upamiętnienia 80. rocznicy samobójczej śmierci Szmula „Artura” Zygielbojma organizowanej przez Żydowski Instytut Historyczny im. E. Ringelbluma

Dziękuję za odczytanie tekstu mojego przemówienia w czasie tej ceremonii. To ogromny zaszczyt.

19 kwietnia 1943 roku Żydzi chwycili za broń w warszawskim getcie i walczyli bohatersko z Niemcami przez prawie miesiąc. Ocalałych Żydów okupanci zamordowali w Treblince lub rozstrzelali w listopadzie tego samego roku na Majdanku.

90% polskich Żydów zostało zamordowanych w Holokauście. Jestem potomkiem dwóch osób z tych ocalałych 10%.

Mój dziadek, Szmul „Artur” Zygielbojm, był przywódcą socjalistycznym z ramienia partii Bund w przedwojennej Polsce. Zasiadał w radach miejskich Łodzi i Warszawy. Później został powołany na członka warszawskiego Judenratu. Publicznie sprzeciwiał się utworzeniu getta w Warszawie, przez co groziło mu aresztowanie.

Przywódcy Bundu próbowali wydostać go z Polski. W styczniu 1940 r., posługując się fałszywymi dokumentami, podróżował pociągiem przez nazistowskie Niemcy do Holandii, do której odmówiono mu wjazdu. Niemcy skatowali go na granicy i nakazali powrót. Tylko dzięki interwencji jego przyjaciela, Paula Spaaka, ministra spraw zagranicznych, udało mu się w końcu przedostać do Belgii. Dotarł do Brukseli. Następnie Przez Francję i Portugalię wyjechał do Stanów Zjednoczonych. Od października do grudnia 1940 r. podróżował po USA z serią odczytów na temat tragicznej sytuacji Żydów pod okupacją niemiecką.

3 lutego 1942 r. prezydent Raczkiewicz powołał mojego dziadka do Rady Narodowej przy Polskim Rządzie na Uchodźstwie. Jego zadaniem było otrzymywanie informacji o sytuacji Żydów w okupowanej Polsce – o zabójstwach i deportacjach, a także informowanie aliantów – zwłaszcza rządu brytyjskiego i amerykańskiego – o okropnościach w Europie. Wciąż spotykał się z niedowierzaniem i opinią, że pomoc Żydom nie może odciągać uwagi od ogólnego wysiłku walki z Niemcami.

Polski dyplomata i emisariusz Polskiego Państwa Podziemnego, Jan Karski, z którym mój dziadek spotkał się w grudniu 1942 r., dostarczył mu list od przywódców podziemia w getcie warszawskim. Żądali w nim, aby mój dziadek podjął wszelkie możliwe działania, które skłonią Amerykanów i Brytyjczyków do podjęcia próby ratowania Żydów w okupowanej przez Niemców Polsce.

Mój dziadek spotykał się z przedstawicielami rządów brytyjskiego i amerykańskiego. Nie chcieli wierzyć, że sytuacja Żydów była tak zła, jak ją przedstawiano.

Osiemdziesiąt lat temu, w nocy 11 na 12 maja 1943 roku, Szmul Artur Zygielbojm popełnił samobójstwo w nadziei, że ten dramatyczny gest w końcu skłoni aliantów do działania. O ile samobójstwo członka Rady Narodowej RP na uchodźstwie odnotowano w gazetach, o tyle nie wspomniano o śmierci tysięcy osób w warszawskim getcie.

W swoim liście napisanym tuż przed samobójczą śmiercią pisał [do Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej Władysława Raczkiewicza i do Prezesa Rady Ministrów Generała Władysława Sikorskiego]:

Milczeć nie mogę i żyć nie mogę, gdy giną resztki ludu żydowskiego w Polsce, którego reprezentantem jestem. Towarzysze moi w getcie warszawskim zginęli z bronią w ręku, w ostatnim porywie bohaterskim.

Nie było mi dane zginąć tak jak oni, razem z nimi. Ale należę do nich, do ich grobów masonowych.

Przez śmierć swoją pragnę wyrazić najgłębszy protest przeciwko bezczynności, z jaką świat przygląda się i pozwala lud żydowski wytepić. Wiem, jak mało znaczy życie ludzkie, szczególnie dzisiaj. Ale skoro nie potrafiłem dokonać tego za życia, może śmiercią swoją przyczynię się do wyrwania z obojętności tych, którzy mogą i powinni działać, by teraz jeszcze, w ostatniej bodaj chwili, uratować od niechybnej zagłady tę garstkę Żydów polskich, jaka jeszcze żyje.

Wzrusza mnie, że poprzez takie wydarzenia jak dzisiejsze upamiętnienie, jego wołanie nie milknie.

Mamy święty obowiązek uczczenia pamięci milionów Żydów, którzy zginęli w Holokauście.

Pozwólcie, że na zakończenie dodam, że w straszliwej desperacji ostatnich chwil mojego dziadka, w tych ostatnich minutach jego życia, napisał on: *Chciałbym, aby pozostała garstka z kilku milionów polskich Żydów mogła dożyć wyzwolenia nowego świata wolności i sprawiedliwości... Wierzę, że taka Polska powstanie, i że taki świat nadejdzie.*

Posłuchajcie przesłania. Jest to wypowiedź o nadziei.

To jest istota mojego dziadka.

To jest istota naszego narodu.

Pielęgnujcie nadzieję. Pielęgnujcie wolność.

To nasz święty obowiązek.

Artur Zygielbaum